

DOI: <https://doi.org/10.33216/1998-7927-2020-258-2-82-86>

УДК 336.563.1:334.02:65.01

ГРАНТРАЙТИНГ ДЛЯ РОЗВИТКУ БІЗНЕСУ В УМОВАХ ПОСТКОНФЛІКТНОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ

Семененко І.М., Ключ Ю.І., Бурко Я.В., Лісаконова В.О.

GRANTWRITING FOR BUSINESS DEVELOPMENT IN POST-CONFLICT TRANSFORMATION ENVIRONMENT

Semenenko I.M., Klius Y.I., Burko I.V., Lisakonova V.O.

Сьогодні міжнародні організації надають відповідну підтримку активній спільноті для подолання негативних наслідків кризи в Україні, у тому числі в Луганській і Донецькій областях. Ця підтримка надається у тому числі на розвиток бізнесу для розширення економічних можливостей і посилення потенціалу регіону в умовах постконфліктної трансформації. Метою статті є дослідження грантрайтингу для розвитку бізнесу в умовах постконфліктної трансформації. Починаючи з 2015 року, міжнародні організації вже реалізували певну кількість проектів, спрямованих на започаткування, відновлення або розвитку підприємницької діяльності для внутрішньо переміщених осіб і місцевого населення, що постраждали від конфлікту. Досвід розвинених країн показує, що хоча і існують певні ризики, в цілому виділення грантів не лише сприяє довгостроковому розвитку бізнесу, а і забезпечує рівні можливості для ведення бізнесу для різних верств населення. В Україні існує проблема з виділенням грантових коштів на розвиток бізнесу від держави. Створення відповідних державних програм підтримки розвитку бізнесу потребує подальшого дослідження, особливо за умови припинення через деякий час такої підтримки від міжнародних організацій.

Ключові слова: грантрайтинг, грант, розвиток бізнесу, підприємництво, постконфліктна трансформація.

Вступ. Сьогодні грантова діяльність є вельми популярною серед представників некомерційних організацій в Україні. Багато міжнародних організацій надають відповідну підтримку активній спільноті для подолання негативних наслідків кризи в країні, у тому числі в Луганській і Донецькій областях, сприяння проведенню економічних, соціальних, демократичних та інших реформ і подолання супротиву населення нововведенням, розвитку місцевих громад і підвищення їх спроможності, активізації населення громад у різних областях України та розвитку їх підприємницьких навичок. Для Луганської і Донецької областей грантові програми, спрямовані на розвиток бізнесу, є дуже важливою складовою їх

розвитку, оскільки значна кількість населення до початку конфлікту 2014 р. працювала на великих "містоутворювальних" підприємствах, а після припинення роботи цих підприємств була вимушена шукати нові місця. Тому можливості розвитку бізнесу в регіонах в умовах постконфліктної трансформації є актуальним і потребує уваги.

Постановка задачі. Грантові програми і питання надання грантів для розвитку бізнесу висвітлюються на багатьох соціальних ресурсах, які надають інформацію про можливості для некомерційних і комерційних організацій [1, 2]. В науковій літературі гранти як джерела фінансування згадуються, але не є поширеними. Так, наприклад, у [3] грант розглядається як один з новітніх фінансових інструментів для сталого розвитку регіонів України в умовах постконфліктної трансформації. Для розвитку бізнесу в рамках своїх тривалих програм розвитку гранти виділяють такі міжнародні організації як Програма Розвитку ООН (UNDP), Фонд ООН у галузі народонаселення (UNFPA), ООН Жінки (UN Women), Продовольча та сільськогосподарська організація ООН (FAO), Агентство США з міжнародного розвитку (USAID), Шведське агентство з питань міжнародної співпраці та розвитку (SIDA), Данська Рада у справах біженців – Данська Група з розмінування (DRC і DDG), Чеська гуманітарна недержавна організація "Людина в біді" People in Need etc [4]. В інших джерелах гранти згадуються як джерела фінансування бізнесу, але також в рамках надання міжнародної технічної допомоги для сталого розвитку бізнесу [5, 6]. Метою статті є дослідження грантрайтингу для розвитку бізнесу в умовах постконфліктної трансформації.

Результати. Сьогодні в Україні спостерігаються незначні коливання кількості суб'єктів господарювання – мікро і малих підприємств, тоді як, наприклад, в Луганській області їхня кількість значно

зменшилась після початку військового конфлікту у 2014 році [7]. Очевидно, що частина з цих суб'єктів господарювання перемістилася до інших областей України та до контрольованої частини Луганської області, тоді як інші або закрилися, або залишилися на окупованій території. Зміна кількості працюючих підприємств суттєво впливає на економічний розвиток самого регіону. Розвиток малого бізнесу залишається одним з найбільш дієвих інструментів для розвитку економіки регіону в цілому, який постраждав від конфлікту та має зруйновану інфраструктуру, велику кількість непрацевлаштованих внутрішньо переміщених осіб, відсутність крупних інвестицій через суттєві ризики, що військовий конфлікт знову перейде в гостру фазу. Саме тому міжнародні організації спрямували свою діяльність у тому числі на відновлення критичної інфраструктури Луганської і Донецької областей, допомогу у набутті нових навичок і компетентностей звільненими внутрішньо переміщеними особами та зміцненні їх економічного потенціалу, відкриття нового бізнесу та підсилення вже існуючого за рахунок працевлаштування нових осіб.

Якщо поглянути на програми, в рамках яких реалізується допомога міжнародних організацій розвитку малого бізнесу, то можна відзначити такі:

- "Програма малих грантів для започаткування або відновлення підприємницької діяльності" в рамках Проектів "Швидке реагування на соціальні та економічні проблеми внутрішньо переміщених осіб в Україні" та "Економічне і соціальне відновлення Донбасу", що реалізуються ПРООН за фінансової підтримки Уряду Японії і в партнерстві з Урядом України (2015 р.) [8];

- "Конкурс бізнес-грантів для започаткування, відновлення або розвитку підприємницької діяльності для внутрішньо переміщених осіб і місцевого населення", що реалізується в рамках Програми відновлення та розбудови миру ПРООН за фінансової підтримки урядів різних країн (2016-2017 рр.) [8];

- "Конкурс мікро-грантів на розвиток підприємницької діяльності" в рамках програми, спрямовану на підтримку внутрішньо переміщених осіб та осіб, що постраждали від конфлікту в Україні, які потребують допомоги для початку нового та відновлення або розширення існуючого бізнесу, що реалізується Данською Радою у справах Біженців (DRC) за фінансової підтримки Швейцарської агенції розвитку та співробітництва (SDC) і Департаменту Міжнародного Розвитку Великобританії (DFID) (2017 р.) [1];

- "Економічні можливості постраждалим від конфлікту", що реалізується Українським Жіночим Фондом, за підтримки USAID (2016-2018 рр.) [9];

- "Конкурс малих бізнес-грантів на відкриття, відновлення та розширення мікро, малих та середніх підприємств", що реалізовується в рамках Програми ООН із відновлення та розбудови миру ПРООН, ООН Жінки, UNFPA і FAO (2019-2020 рр.) [8];

- "Нагальна гуманітарна допомога та підтримка раннього відновлення для уразливих ВПО, людей, які повернулися, та громад, постраждалих внаслідок конфлікту на сході України", що реалізується Міжнародною організацією з міграції (МОМ), Агентством ООН з питань міграції, за фінансування Бюро з питань народонаселення, біженців та міграції Державного департаменту США (2020 р.) [10].

Цей перелік не є вичерпним, але з нього можна побачити, що головна мета багатьох програм пов'язана з "поліпшенням життя внутрішньо переміщених осіб та місцевого населення шляхом підтримки підприємницької діяльності та малого бізнесу" [8], "надання можливостей для відновлення / стабілізації джерела коштів для існування та досягнення довгострокових рішень для ВПО та осіб, які постраждали від конфлікту в Україні" [1], "розширення економічних можливостей для осіб, постраждалих від конфлікту" [10]. Тобто діяльність міжнародних організацій має на меті відновити можливості і посилити потенціал територій і людей, що постраждали від військового конфлікту, визнаючи надання грантів на розвиток бізнесу як необхідність розвитку регіону в цілому в умовах його постконфліктної трансформації. У той же час допомога від держави на розвиток бізнесу як така відсутня.

В аналітичному дослідженні щодо розвитку та підтримки малого та середнього бізнесу в Луганській та Донецькій областях зазначали, що основними перешкодами для відкриття бізнесу для внутрішньо переміщених осіб є нестача коштів і важкість їх отримати від банків, неузгодженість політики держави стосовно виділення приміщення або землі, високе податкове навантаження на початку роботи бізнесу [10], що свідчить про відсутність або низьку підтримку з боку держави. Серед проблем для розвитку бізнесу мешканці Луганської і Донецької областей називали високі тарифи на комунальні послуги, неналежна інфраструктура, відсутність справедливої конкуренції, логістичні проблеми через наявність блокпостів, відсутність консультаційної допомоги з боку держави [10]. При цьому, за результатами аудиту ефективності використання коштів держбюджету Міністерство з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України (МТОТ) "дуже повільно" здійснювало використання грантових коштів від Міжнародного банку реконструкції і розвитку (МБРР) в рамках Проекту "Подолання наслідків конфлікту, пілотний проект з відновлення та розбудови спроможностей", який передбачав у тому числі розвиток підприємницьких ініціатив серед внутрішньо-переміщених осіб і ветеранів антитерористичної операції [11]. Тобто Міністерство, яке має займатися саме відновленням потенціалу регіону в умовах постконфліктної трансформації, не може в повній мірі надати підтримку такому відновленню.

Брак коштів є головним бар'єром для розвитку бізнесу не лише в регіонах в умовах постконфліктної трансформації, а і у розвинених країнах. Дослі-

дження мікро- та малого бізнесу у Північно-Західній Англії під час ініціалізації та створення нових підприємств (наприклад, перед створенням, 0-6 місяців та 6-12 місяців з початку роботи) прагнуло дати відповідь на деякі з питань стосовно бар'єрів для бізнесу і визначити потреби нових власників бізнесу. Результати дослідження показали, що фінансові труднощі та ставлення банків до нових власників бізнесу є головними перешкодами для успішного створення підприємств, ~~наставники та більш конкретні поради~~. Власники новоствореного малого та мікро-бізнесу не мають можливості реалізувати свій потенціал, оскільки не мають доступу до фінансових ресурсів [12].

Подібного висновку дійшли і французькі вчені, які розглядаючи важливість створення та динаміку життя нових бізнесів, пояснюють, чому допомога стартапам стала важливою частиною політики зайнятості у розвинених країнах [13]. Зокрема, у США є 16 спеціальних державних програм для підприємців, 9 з яких надають допомогу початківцям (навчання підприємницькій діяльності та менеджменту, консалтинг, послуги), 2 – допомагають в отриманні кредитів, 2 – пов'язані з наданням грантів бізнесу, а 3 – присвячені допомозі бізнесу та наданню позик. Більшість цих програм націлені на людей, які вважаються неблагополучними в економічній конкуренції через їх етнічне походження, стать або географічне положення [13]. Тобто у такий спосіб забезпечуються рівні можливості для ведення бізнесу для різних верств населення.

Грошова допомога підприємцям надавалась також в Німеччині. Ця допомога була у формі субсидії, які надавались новому підприємцю – безробітній особі, яка планувала відкрити бізнес – на шість місяців і дорівнювала виплатам, які ця особа мала отримати у разі безробіття. Оцінки показали, що після першого року існування підприємства, створені безробітними людьми, які отримували державну підтримку на сході Німеччини, мали меншу ймовірність виживання, ніж ті, що на західній Німеччині. Цей результат пояснюється опортуністичною поведінкою або "ефектом готівкових коштів": деякі люди, які отримували державні субсидії при створенні свого бізнесу, хотіли лише отримати фінансову допомогу і закрити бізнес незабаром після цього. Проте ті підприємства у східній Німеччині, які "пережили" один рік після створення із допомогою державних грантів, протягом наступних п'яти років показали зростання зайнятості та міцні позиції і, отже, подолали зазначений "ефект" [13]. Таку саму аналогію можна провести і з вітчизняним бізнесом в Луганській і Донецькій областях: деякі представники відкрили бізнес за допомогою грантових коштів від міжнародних організацій, але після закінчення грантового періоду або закрили свій бізнес (залишивши або реалізувавши певне обладнання), або продовжують працювати і розвиватися. Це можна пояснити як опортуністичною поведінкою, так і неспроможні-

стю вести бізнес в умовах постконфліктної трансформації та відсутності підтримки з боку держави.

У [14] також зазначено про гранти як одне із "втручань" держави у фінансовий ринок. Причому, гранти можуть надаватися урядом безпосередньо цільовим одержувачам в кінці певного окресленого періоду, коли бізнес отримає прибуток як компенсація його витрат та зниження обсягу податків, що бізнес має сплатити. Використання таких грантів матиме певний ефект, оскільки прямі позики підприємцям орієнтовані, насамперед, на найбільш ефективні проекти, а гарантовані кредити приваблюють відносно ризикованих підприємців.

Про позитивні результати надання грантів малому бізнесу свідчать і дослідження, проведені у США [15]. Зокрема, Міністерство сільського господарства США за період з 2001 по 2015 рік надало 2345 грантів загальною вартістю 318 млн дол. США підприємцям-фермерам, щоб допомогти їм підвищити цінність їх сільськогосподарських товарів, наприклад, шляхом додаткової переробки чи збуту нової продукції. Підприємці, які отримали ці гранти між 2001 та 2013 роками, мали меншу ймовірність припинити свою діяльність або зазнати збитків порівняно з тими підприємцями, які не отримували гранти. При чому, цей ефект зберігався навіть через 6 років після отримання грантів. У період з 2001 по 2013 рік підприємства, які отримали грант, та подібні підприємства – не реципієнти, на момент надання гранту в середньому мали 14 працівників. Отримані гранти від держави дали можливість отримувачам за 5 років після отримання гранту працевлаштувати на 5-6 більше працівників, ніж підприємства, які не отримували такої допомоги [15]. Доцільність виділення грантових коштів для розвитку бізнесу навіть у розвинених країнах підтверджується відповідними розрахунками.

Висновки. Таким чином, грантові кошти виділяються урядами різних країн на розвиток малого і середнього бізнесу. Серед цих країн є такі високорозвинені, як США, Великобританія, Німеччина, Франція та інші. Це свідчить про те, що незважаючи на існування певних ризиків, гранти для розвитку бізнесу є бажаною умовою для стабільності і розвитку країни в цілому. На жаль, в Україні існує проблема з виділенням грантових коштів від держави на розвиток бізнесу. Згідно з [6], серед джерел фінансування для започаткування бізнесу та процесу ведення бізнесу таке джерело, як грант, відсутній.

Міжнародні організації дійсно відіграють значну роль у розвитку бізнесу в умовах постконфліктної трансформації. Проте через деякий час такі кошти вже не будуть виділятися, оскільки країна перейде на новий етап розвитку. І тоді є доцільним забезпечувати діяльність відповідних фондів і підтримки підприємців вже лише за рахунок держави та власне самих громад. Тому питання створення відповідних державних програм підтримки розвитку бізнесу потребує подальшого дослідження.

Література

1. Ресурсний центр ГУРТ. URL: <https://gurt.org.ua/> (дата звернення 02.01.2020).
2. Громадський простір. URL: <https://www.prostir.ua/> (дата звернення 02.01.2020).
3. Semenenko I., Tyshchenko V. Financial instruments for sustainable development of regions in Ukraine in conditions of post-conflict transformation. In: Social Transformations of the National Economy in the Context of European Integration Processes: Collective monograph / Yu. Pasichnyk and others: [Ed. by Doctors of Economics Sciences, Prof. Lupenko Yu., Pasichnyk Yu.]. Shioda GmbH, Steyr, Austria, 2019. 350 p.
4. Semenenko I., Halhash R., Ivchenko Y. Role of international organizations in promoting sustainable development in conflict-affected regions: case of Luhansk region in Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*. 2019. Vol. 8, № 2. P. 21–34.
5. Котенко Т. М. Міжнародна технічна допомога як спосіб підтримки малого та середнього бізнесу в Україні. Фінансово-кредитний механізм активізації інвестиційного процесу : зб. матеріалів III Міжнар. наук.-практ. конф., 10 листоп. 2017 р., Київ. Київ : КНЕУ, 2017. С. 192–197.
6. Волкова Н. І., Саржевська А. О. Альтернативні джерела фінансування малого та середнього підприємництва в Україні. *Фінанси, облік, банки*. 2018. № 1(23). С. 39–47.
7. Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 02.01.2020).
8. UNDP Україна. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html> (дата звернення 02.01.2020)
9. Розвиток та підтримка малого та середнього бізнесу в Луганській та Донецькій областях. Аналітичне дослідження. Київ: УЖФ, 2017. 64 с.
10. MOM набирає учасників нового проекту з підтримки бізнесу / Міжнародна організація з міграції. URL: <http://iom.org.ua/ua/mom-nabyraye-uchasnykiv-novogo-proektu-z-pidtrymky-biznesu?fbclid=IwAR2zdmZ3T4ZdpQZCYRp46jZY-p5t026jrSrFwNFtAv0rz0gmCEgH1kVaBM> (дата звернення 02.01.2020)
11. Звіт про результати аудиту ефективності використання коштів державного бюджету, виділених Міністерству з питань тимчасово окупованих територій та внутрішньо переміщених осіб України, на заходи з реінтеграції тимчасово окупованих територій та їх населення в єдиний конституційний простір України. Затверджено рішенням Рахункової палати від 22.10.2019 № 29-3. Київ: Рахункова Палата, 2019. 70 с.
12. Fielden S. L., Davidson M. J; Makin P. J. Barriers encountered during micro and small business start-up in North-West England. Source: *Journal of Small Business and Enterprise Development*. 2000. Vol. 7, No 4. Pp. 295-304.
13. Duhautois R., Redor D., Desiage L. Long term effect of public subsidies on start-up survival and economic performance: an empirical study with French data. *Revue d'économie industrielle*. 2015. Vol. 149. Pp. 11-41.
14. Li W. Government Loan, Guarantee, and Grant Programs: An Evaluation. *FRB Richmond Economic Quarterly*. 1998. Vol. 84, no. 4. Pp. 25-51.
15. Rupasingha A., Pender J., Wiggins S. USDA's Value-Added Producer Grant Program and Its Effect on Business Survival and Growth. URL: <https://ageconsearch.umn.edu/record/276236/> (дата звернення 02.01.2020).

References

1. Resursnyy tsentr HURT. URL: <https://gurt.org.ua/> (date of access 02.01.2020).
2. Hromads'kyy prostir. URL: <https://www.prostir.ua/> (date of access 02.01.2020).
3. Semenenko I., Tyshchenko V. Financial instruments for sustainable development of regions in Ukraine in conditions of post-conflict transformation. In: *Social Transformations of the National Economy in the Context of European Integration Processes: Collective monograph / Yu. Pasichnyk and others: [Ed. by Doctors of Economics Sciences, Prof. Lupenko Yu., Pasichnyk Yu.]*. Shioda GmbH, Steyr, Austria, 2019. 350 p.
4. Semenenko I., Halhash R., Ivchenko Y. Role of international organizations in promoting sustainable development in conflict-affected regions: case of Luhansk region in Ukraine. *European Journal of Sustainable Development*. 2019. Vol. 8, № 2. P. 21–34.
5. Kotenko T. M. Mizhnarodna tekhnichna dopomoha yak sposib pidtrymky maloho ta seredn'oho biznesu v Ukrayiny. *Finansovo-kredytnyy mekhanizm aktyvizatsiyi investytsiynoho protsesu : zb. materialiv III Mizhnar. nauk.-prakt. konf., 10 lystop. 2017 r., Kyiv*. Kyiv : KNEU, 2017. S. 192–197.
6. Volkova N. I., Sarzhevs'ka A. O. Al'ternatyvni dzhерela finansuvannya maloho ta seredn'oho pidpryemnytstva v Ukrayini. *Finansy, oblik, banky*. 2018. № 1(23). S. 39-47.
7. State Statistics Service of Ukraine. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/> (date of access 02.01.2020).
8. UNDP Ukraine. URL: <https://www.ua.undp.org/content/ukraine/uk/home.html> (date of access 01.02.2020)
9. Rozvytok ta pidtrymka maloho ta seredn'oho biznesu v Luhans'kiy ta Donets'kiy oblastiakh. *Analitichne doslidzhennya*. Kyiv: UZHF, 2017. 64 s.
10. MOM nabyraye uchasykiv novoho proektu z pidtrymky biznesu / Mizhnarodna orhanizatsiya z mihratsiyi. URL: <http://iom.org.ua/ua/mom-nabyraye-uchasnykiv-novogo-proektu-z-pidtrymky-biznesu?fbclid=IwAR2zdmZ3T4ZdpQZCYRp46jZY-p5t026jrSrFwNFtAv0rz0gmCEgH1kVaBM> (date of access 02.01.2020)
11. Zvit pro rezul'taty audytu efektyvnosti vykorystannya koshtiv derzhavnoho byudzhetu, vydilynykh Ministerstvu z pytan' tymchasovo okupovanykh terytoriy ta vnutrishn'o peremishchenykh osib Ukrayiny, na zakhody z reintehratsiyi tymchasovo okupovanykh terytoriy ta yikh naselennya v yedynyy konstytutsiynyy prostir Ukrayiny. *Zatverdzheno rishennyam Rakhunkovoyi palaty vid 22.10.2019 № 29-3*. Kyiv: Rakhunkova Palata, 2019. 70 s.
12. Fielden S. L., Davidson M. J; Makin P. J. Barriers encountered during micro and small business start-up in North-West England. Source: *Journal of Small Business and Enterprise Development*. 2000. Vol. 7, No 4. Pp. 295-304.
13. Duhautois R., Redor D., Desiage L. Long term effect of public subsidies on start-up survival and economic performance: an empirical study with French data. *Revue d'économie industrielle*. 2015. Vol. 149. Pp. 11-41.
14. Li W. Government Loan, Guarantee, and Grant Programs: An Evaluation. *FRB Richmond Economic Quarterly*. 1998. Vol. 84, no. 4. Pp. 25-51.
15. Rupasingha A., Pender J., Wiggins S. USDA's Value-Added Producer Grant Program and Its Effect on Business Survival and Growth. URL: <https://ageconsearch.umn.edu/record/276236/> (date of access 02.01.2020).

Семененко І.М., Ключ Ю.І., Бурко Я.В., Лісаконова В.О. Грантрайтинг для розвитку бізнесу в умовах постконфліктної трансформації

Сегодня международные организации оказывают соответствующую поддержку активному сообществу для преодоления негативных последствий кризиса в Украине, в том числе в Луганской и Донецкой областях. Эта поддержка предоставляется в том числе на развитие бизнеса для расширения экономических возможностей и усиления потенциала региона в условиях постконфликтной трансформации. Целью статьи является исследование грантрайтинга для развития бизнеса в условиях постконфликтной трансформации. Начиная с 2015 года, международные организации уже реализовали определенное количество проектов, направленных на открытие, восстановление или развитие предпринимательской деятельности для внутренне перемещенных лиц и местного населения, пострадавшего от конфликта. Опыт развитых стран показывает, что хотя и существуют определенные риски, в целом выделение грантов не только способствует долгосрочному развитию бизнеса, а и обеспечивает равные возможности для ведения бизнеса для различных слоев населения. В Украине существует проблема с выделением грантовых средств на развитие бизнеса от государства. Создание соответствующих государственных программ поддержки развития бизнеса требует дальнейшего исследования, особенно при условии прекращения через некоторое время такой поддержки от международных организаций.

Ключевые слова: грантрайтинг, грант, развитие бизнеса, предпринимательство, постконфликтная трансформация.

Semenenko I.M., Klius Y.I., Burko I.V., Lisakonova V.O. Grantwriting for business development in post-conflict transformation environment

Today, international organizations provide relevant support to the active community to overcome the negative effects of the crisis in Ukraine, including in Luhansk and Donetsk regions. This support is provided, inter alia, for business development to enhance economic opportunities and strengthen the region's capacity in post-conflict transformation environment. The purpose of this article is to investigate grantwriting for business development in post-conflict transformation environment. Because of the military conflict which started in 2014, the number of enterprises in Luhansk region

have decreased significantly. It is evident that some of these businesses have moved to other regions of Ukraine and to the part of Luhansk region under the Ukrainian government control, while others have either stopped their activities or remained at the occupied territory.

Small business development remains one of the most effective tools for developing the regional economy especially for a region, affected by a conflict. That is why international organizations have focused their activities at development of Lugansk and Donetsk regions as post-conflict territories and recognize provision of the business development grants as a necessity for the development of the region as a whole in the context of its post-conflict transformation. Since 2015, international organizations have already implemented a number of projects aimed at starting, restoring or developing entrepreneurial activities for internally displaced persons and local population affected by the conflict. At the same time, there is no grant assistance from the state for business development.

The experience of the developed countries shows that while there are certain risks, overall grants do not only contribute to long-term business development, but also provide equal business opportunities for different population segments. In Ukraine, there is a problem with the allocation of grants for business development from the government. Establishing appropriate government support programs for business development requires further research, especially if such support is cancelled after some time by international organizations.

Keywords: grantwriting, grant, business development, entrepreneurship, post-conflict transformation.

Семененко Інна Максимівна – д.е.н., професор, завідувач кафедри економіки і підприємництва СНУ ім. В. Даля, Україна

Ключ Юлія Ігорівна – д.е.н., професор, завідувач кафедри обліку і оподаткування СНУ ім. В. Даля, Україна

Бурко Ярослав Валерійович – к.е.н., доцент, доцент кафедри економіки і підприємництва СНУ ім. В. Даля, Україна

Лісаконова Валентина Олегівна – магістрант кафедри економіки і підприємництва СНУ ім. В. Даля, Україна

Стаття подана 17.01.2020.